Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

POP ART'IN GELİŞİMİNDE SERİGRAFİ BASKI TEKNİĞİNİN ETKİSİ

Buse KIZILIRMAK[1]
Murat ASLAN[2]

[1] Arş. Gör, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, busekizilirmak@ohu.edu.tr , ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9407-5868

[2] Arş. Gör. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, murataslan@gazi.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3698-2232

Kızılırmak, Buse ve Aslan, Murat "Pop Art'ın Gelişiminde Serigrafi Baskı Tekniğinin Etkisi". ulakbilge, 54 (2020 Kasım): s. 1309–1321. doi: 10.7816/ulakbilge-09-54-05

ÖZ

İkinci Dünya savaşından sonra sanatın ve yaşamın tüm alanlarında meydana gelen köklü değişimler ile farklılaşan tüketim biçimleri, Pop Art sanat akımını ortaya çıkarmıştır. Dadaizim ve Soyut Dışavurumculuğa karşı duruş olarak doğan Pop Art, gündelik yaşamının sıradan nesnelerine sanatsal bir anlam katarak kendi varlığını oluşturmuştur. Kitle iletişim araçlarının etkisiyle İngiltere'de ortaya çıkan Pop Art akımı, eş zamanlı olarak Amerika'da da kendisini göstermeye başlamış ve döneminin ünlü sanatçıları sanatsal üretimlerinde gündelik yaşamının bir parçası olan sıradan nesneleri anlamlaştırarak kullanmışlardır. Birim tekrarlarından oluşan kompozisyonlarını destekleyecek sanatsal bir anlatım aracı olarak serigrafi baskı tekniğini yoğun olarak tercih etmeleri tesadüfi olmayacaktır. Ayrıca Pop Art'ın gelişiminde serigrafinin etkilerinde siyasi ve toplumsal olaylar da rol almıştır. İdeoloji ile ilişkili ve istenilen sayıda iş üretme imkânı veren serigrafi baskı özgün, etkili ve çarpıcı bir anlatım dili oluşturmak için tercih edilmiştir. Bu araştırmada amaçlanan Pop Art'ın bu denli gelişmesinde serigrafi baskı tekniğinin etkileri genel bir çerçevede incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pop Art, tüketim kültürü, serigrafi baskı

Makale Bilgisi:
Geliş: 19 Eylül 2020 *Düzeltme: 14 Ekim 2020* *Kabul: 21 Ekim 2020*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Geleneksel baskı tekniklerinden biri olan sergirafi baskı tekniğinin kökeni şablon baskı tekniğine dayanmaktadır. Bu yöntemle ilgili çeşitli kaynaklarda bin yıl kadar once Eski Mısırlılar, Romalılar, Çinliler ve Japonlar duvar, yer, tavan süslemeleri ve çömlekçilikte şablon tekniğini kullandıkları görülmektedir (Mara, 1979:7). M.S. 500'lü yıllarda Çin'de ve Japonya'da yaygın olarak kullanılan bu yöntem, ince iplikler ya da insan saçı telleriyle oluşturulan elekler üzerine kağıttan oluşturulan şablonlar sabitlenerek uygulanmaktaydı (Grabowski ve Fick, 2009:55). Bu teknikte ayrıntılı çalışmalarda istenilen sonuç yeterince sağlanamadığından daha sonraları bu yöntemin yerine saf ipek dokumalı eleklerin kullanılması ile teknik büyük gelişim göstererek bugün kullandığımız ipek baskı adını almıştır (Pekmezci, 1992:10-11).

Avrupanın ipek baskıyla tanışması 19. yüzyıl sonlarına doğru ticaret yollarının genişlemesi ve japon kültürüne duyulan ilgi sonucunda olmuştur. Başlangıçta çoğunlukla ticari amaçlar için kullanılan ipek baskı, 1930'lardan sonra sanatsal amaçlı da kullanılmaya başlanmıştır. Serigraf (Latince "seri"-ipek-ve Yunanca "graphein" çizmek ya da yazmak anlamına gelen) terimi, Velonis ve Carl Zigrosser tarafından ticari uygulamalardan ayırt etmek amacıyla kullanılmıştır (Grabowski ve Fick, 2009:56).

20. yüzyılda sanattaki yenilik arayışları Avrupa'dan sonra Amerika'da da görülmüş, sanatta büyük çaplı değişimler meydana gelmiştir. Büyük Buhran olarak da adlandırılan 1930 Dünya ekonomik krizi sırasında Amerikan piyasasını harekete geçirmek için yaygın ve etkin bir reklam tanıtım ve propaganda hareketine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla içinde ipekbaskı üniteleri bulunan ve kısa adı "WPA" olan Work Progress Administration baskı sanatları projesi oluşturulmuştur (Heller, 1972:271) Amerika'da Federal Sanat Projesi (WPA-FAP) kapsamındaki üretimler ile baskıresim önemli bir ivme kazanarak, birçok baskıresim atölyesinin açılmasına katıkıda bulunmuştur. Bu atölyeler sadece baskıresim alanında çalışma yapanlara değil farklı alanlarda eser üreten sanatçıların da hizmetine sunularak baskıresimde yenilikçi uygulamaların önünü açmıştır (Esmer, 2014).

Baskıresimdeki bu yenilikçi yaklaşımlarla birlikte serigrafi tekniği de hızlı sonuç vermesi, lokal renklerin kullanımı ve sayısız çoğaltma imkanlarıyla Pop Art sanatçılarının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Soyut ekspresyonizm akımına bir karşı duruş hareketi olarak İngiltere'de ortaya çıkan Pop Art akımı, eş zamanlı olarak Amerika'da da kendisini göstermeye başlamıştır. Kendilerini tüketim dünyasının ilginç cazibesine kaptıran Amerikalı sanatçılar, gündelik hayatta sıklıkla karşılaştıkları endüstri ürünlerini yeni sanat anlayışlarında mental olarak etkili bir şekilde kullanmışlardır. Sanatın bütün yaklaşımlarında denenen serigrafi baskı, en fazla Pop- Art döneminde özgünleşmiş, endüstri kültürüne uygun yapısıyla pop art sanatçıları için önemli bir teknik olmuştur (Yıldız ve Aslan, 2019:3158)

Pop Art

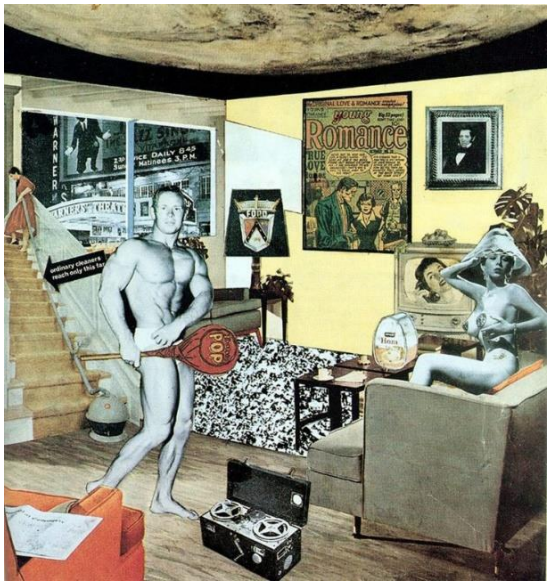
20. yüzyıl, sanatsal üretimlerde yeni tekniklerin ve üretim biçimlerinin ortaya çıktığı hareketli bir dönemdir. Sanatın ve yaşamın tüm alanlarında meydana gelen köklü değişimlerin devamında değişen tüketim biçimleri Pop Art sanat akımını ortaya çıkarmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Soyut Dışavurumculuğa karşı hareketlenmeler, 1950'lerde Pop Art'ın yansımaları olarak başlamıştır (Korkmaz,2017,52). Savaşın bitmesi ile Amerika, ekonomik olarak yenilenme sürecine girmiş ve refah seviyesini kısa sürede yakalamıştır. Amerika'da kitle iletişim araçlarının ve reklam piyasasının gelişmesi ile de yaşam standartları değişmiştir. İnsanlar sürekli lüks tüketim ürünlerini talep etmiş ve yeni yaşam tarzları oluşturarak bütünüyle özenilen bir yaşam biçimi satın almışlardır. Endüstri devrimi öncesi tarıma, üretime ve el işçiliğine önem veren bir toplum düzeni, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, elektronik bilinç ile makine endüstrisine dayanan seri üretimin ve devamında çok yüksek tüketimlerin yapıldığı bir toplum düzenine geçiş yapmıştır (Şençalar,2019).

Bu kadar etkili bir yaşam alanı bulan tüketim kültürü, devamında sanatın da bir parçası olmuştur. Popüler olanın sanatsal olması, gündelik yaşam içerisinde kullandığımız herhangi bir nesnenin sanat eseri konumunda karşımıza çıkmasına neden olmuştur. Popüler olanın sanatsal olmasının nedeni popüler kültürden kaynaklanmaktadır. Ancak, hızla gelişen ve değişen iletişim araçları toplumun geleneksel kültürü ile bağının kopmasına sebep olmuştur. Kültür artık poplaşmış ve pop kültürün göstergeleri, gündelik yaşamızda sanat olarak karşımıza çıkmıştır. Sanat estetik kaygılar ile yaratılan bir şey olmaktan çıkmış, genele indirgenmiştir (Cengiz, 2010).

Seri üretime imkan veren baskı, endüstri kültürüne uygun yapısıyla Andy Warhol, Robert Rauschenberg,

Richard Hamilton, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg ve Jasper Johns gibi bir çok Pop Art sanatçı için önemli bir teknik olmuştur.

Pop Art'ın başlangıcı 1956 yılında "İşte Yarın" isimli bir sergiye dayanmaktadır. Kitle imgelerinin bolca kullanıldığı bu sergide Richard Hamilton'ın "Günümüzün Evlerini Bu Kadar Farklı, Bu Kadar Çekici Kılan Nedir?" başlıklı kolaj eseri ve İngiltereli eleştirmen Lawrence Alloway'in bir makalesinde "Pop Art" söyleminden bahsetmesiyle ortaya çıkmıştır.

Resim 1. Richard Hamilton "Bugünün evlerini bu denli cazip kılan nedir?" Kolaj, (41,9 x 29,8 cm) 1956 (Bağlantı 1, 2020)

Richard Hamilton"ın bu kolaj eseri, popüler kültürün ürettiği sanatın bir özeti niteliğindedir. Pop Art, tüketime çok çabuk uyum sağlayan toplumun değişen değerlerine bir göndermedir. Pop Art, Richard Hamilton'a göre; Kitleye yönelik popüler olan, kısa ömürlü olan, daima var olmayı amaçlamayan, kolayca unutulup vazgeçilebilen, genç kitleye hitap eden, fantezi barındıran, seksi, maddesel olan, fantastik, etkileyici ve ticari olandır (Antmen 2010:159).

Pop Art akımına dair ilk adımlar her ne kadar İngiltere'de atılmış olsa da, temelinde Amerikan toplumunun kültürel değişimini yansıtan işler üretilmiştir. Kitle iletişim araçlarının yoğun kullanımı ile Amerika'da yaşanılan hayatın yansımaları birçok ülkeyi olduğu gibi İngiltere'yi de etkilemiştir. Pop Art sanatçılarından Andy Warhol, gazete fotoğraflarını veya büyütülmüş vesikalık fotoğrafları resimlerine yansıtırken, Oldenburg ise pasta ve dondurma gibi keyfi yiyecek konularını ele almaktadır. Roy Lichtenstein, çok büyük boyutlarda çizgi roman resimlerini kopya ederken, Tom Wesselmann da yiyecek reklamlarından oluşan natürmortlar yapmaktadır. Bu sanatçılar arasında en popüleri Andy Warhol'dur (Yasak, 2004).

Pop sanatçıları resimlerini oluştururken litografi ve serigrafiyi ya da ikisini birlikte kullanmıştır. Yayınlanmış dergilerin illüstrasyonlarını ve reklamları baskıresimlerine transfer etmişler, modern ticari sanatın teknolojilerini ve baskı resmi kullanmışlardır (Korkmaz,2017,100). Sanatın bütün yaklaşım ve akımlarında varlığını gösteren serigrafi baskı, en fazla Pop Art döneminde etkileşim bulmuştur. Bu etkileşim Pop Art döneminin önemli isimlerinden olan Andy Warhol'un eserlerinde serigrafi baskı tekniği ile kendini göstermiştir.

Resim 2. Andy Warhol, Mick Jagger, Serigrafi Baskı, 1975 (Bağlantı 2, 2020)

Warhol, resimlerinde kapitalist çağın gerçeklerini yansıtmaya çalışmıştır. Amerikan kitle kültürüne ait bu klişeleşmiş imgeleri, isimleri, yıldızları ve markaları serigrafi baskılarında kullanmıştır. Seçtiği temalar arasında, Elvis Presley, Marilyn Monroe, Elizabeth Taylor gibi ünlülerin yanı sıra kamuoyunun tanıdığı Jackie Kennedy, Nelson Rockefeller gibi isimlerde bulunur. Elektrikli sandalyeler, suçlular, , gangester cenazeleri, intihar ve otomobil kazaları gibi korku içeren konuların yanı sıra inekler, çiçekler gibi zararsız konuları da kullanmıştır. Warhol, kitlelerin yarattığı bu imgelerin tuval üzerinde tekrarlanması ve renklendirilmesiyle ilgi çekici sonuçlar elde etmeyi başarmıştır. Duruma göre değişen bu imgeler olduklarından daha basit, daha çekici veya daha korkunç bir görüntüyle izleyicinin karşısına çıkmıştır (Yasak, 2004).

Andy Warhol, resimlerinde imgeyi kullanmasına rağmen izleyiciye aktardığı his hiçliktir. Toplum tarafından tüketilmek için var edilen ve amacına hizmet eden eserler üretmiştir. Warhol üretilmiş olanı yeniden üreterek tekrarlama duygusunu kendince içselleştirmiş ve eserlerini tüketim kültürünün bir sanat nesnesi olarak somutlaştırmıştır. Serigrafi baskı tekniğini tercih etmesi, özgün yetenekle üretilmiş resimlere yönelik tepkiyi ifade etmektedir. Resimlerinde el becerisini, yeteneği ve ifadeyi belirli ölçüde dışlayarak serigrafi baskıyı tercih etmiştir. Bu özelliğini; "Çünkü bir makine olmak istiyorum. Ne yaparsam yapayım aslında bir makine gibiyim. Herkes aynı olsaydı, ne güzel olurdu." sözlerinden anlamaktayız (Antmen,2013,162). Ayrıca Warhol, fabrikasyon şeklinde yaptığı bu resimlerinde herhangi bir sanatsal anlam barındırmadığını da belirtmiştir (Yayman, 2017,3)

Bir makine olmak isteyen ve sürekli aynı işi yapmak isteyen sanatçı tekrar meselesine yoğunlaşmıştır. Eserlerinde, bir makine gibi sürekli üretmesine olanak sağlayan serigrafi baskı tekniğini yoğun bir şekilde kullanmıştır. Eserlerinde kullandığı tekrarlar ve seriler bu sayede hızlıca yapılabilir, sınırsız sayıda üretilebilir hale gelmiştir. Yeni bir görüntü üretmeyen, üretilmiş olanı yeniden üretip tekrarlayan Warhol, kitlesel üretime karşı sergilediği tutumunu serigrafi tekniği ile göstermiştir. Serigrafi tekniğiyle uyguladığı resimlerinde ayrıntılara, baskı sürecinde kaynaklanan spontan lekelere ve düzensizliklerinin oluşturduğu etkileri eserlerinin doğal bir parçasıymış gibi kullanmıştır (Osterwold, 1991).

Resim 3. Andy Warhol, Campbell's Soup I, Serigrafi Baskı,1968 (Bağlantı 3, 2020)

Campbell'in Çorba Konserveleri eseri en basitleştirilmiş anlatımla, tüketim toplumunun yeni pop kültüründeki yerini ifade etmektedir. Aynı zamanda seri üretime dönüştürülen bir biçim ve etiketin hayatımıza yansımasını ele almaktadır. Warhol'un gündelik hayatında her gün aynı şeyi tekrar tekrar yediğini söylemesi, bu tekrarlama duygusunu kendince içselleştirip tüketim kültüründe bir meta haline dönüştürerek bunu eserleriyle somutlaştırmıştır (Yücel, 2019).

Resim 4. Robert Rauschenberg, Buffalo II, Serigrafi Baskı, 1964 (Bağlantı 4,2020)

Resim 5. Roy Lichtenstein, Reverie, Serigrafi Baskı, 1965 (Bağlantı 5, 2020)

Rauschenberg de Warhol gibi eserlerinde farklı teknikler ve her çeşit materyali kullanarak deneysel çalışmalar yapmıştır. Kompozisyona dahil ettiği nesneler ne kadar sıradan olursa olsun, sanatçı onları yine de belli bir düzene gore yan yana getirerek, belirli bir estetik görünüm vermiştir. Öylece yapıştırılmış, kendiliğinden oluşmuş gibi görünse de özünde belirli bir kompozisyon endişesiyle, sanatsal kaygılarla bir araya getirilmiş çalışmalardır (Yılmaz, 2006:184). Rauschenberg'in çalısmalarınıda karmaşık öğelerin bir araya gelerek harmanlandığı, klasik komposizyon değerlerini yok sayan bir sanat anlayışı söz konusudur.

Roy Lichtenstein kırmızı, sarı ve maviden oluşan güçlü bir renk paletine sahiptir. Gazete ve çizgi roman basımında kullanılan serigrafi baskı tekniği ile kendi sanatını bütünleştirmiştir. Lichtenstein, renk tonlarını noktaların yakın veya uzak konumlandırılmasıyla elde etmiştir. Noktalar yaklaştıkça renk koyulaşır, uzaklaştıkça azalır. Resimlerinde kullandığı imgeleri kontur çizgisi ile çevrelendikten sonra içerisini canlı lokal renkler ve noktalar ile tamamlamıştır. Çalışmaları tüketim toplumunun tercih ve beğenilerini çarpıcı bir biçimde ortaya koyarken, aynı zamanda toplumun kendisi ile yüzleşmesini de sağlamıştır (Ceylan, 2016,32).

Resim 6. Rahibe Corita Kent,Serigrafi Baskı yaparken, 1957. (Bağlantı 6,2020)

1936'dan 1968'e kadar Corita Kent bir tarikatta rahibe, eğitimci ve yöneticiydi. Modern rahibe olarak değerlendirilen Kent, popülizme ve sosyal bilince dair mesajlarını geniş çapta erişilebilir olmasını sağlayan serigrafi baskı tekniğini kullanarak daha iyi bir dünyayı amaçlamıştır. Çalışmalarının çoğu kutsal ve seküler olanı yan yana getirmiştir. "Dini sanat" yapmayı amaçlayan Rahibe Corita, etrafındakiler gibi itici olmaktan kaçınmıştır. Baskılarında kullandığı dini sözler yenilik olarak karşılanmış ve ses getirmiştir. 1960'ların başında Corita, parlak renkler, basit formlar, basit sözler kullanarak ve modern popüler kültürü açıkça kucaklayarak Katolik Pop Art'ın ön saflarında yer almıştır. Serigrafilerinde sık sık reklam sloganları ve billboard motiflerini kullanarak, modern kültürün çoğu zaman gizli kalmış güzelliğini göstermeye çalışmıştır. Corita kentsel çevrenin en çirkin kısımlarını bile sevimli hale dönüştürmeyi amaçlamıştır (Burns,2001,69). 1965'te pop sanatına karşı tavrı sorulduğunda Kent şu cevabı vermiştir: "Reklam sistemini kendi oyununda yenme fikrindeyim. Pop sanatçıları güzel görünen simgeleri kullanıyor ve onları başka bir şeye dönüştürüyorlar. Benim görüşüm, aptal gerçekçiliğe, aptal materyalizme, dini değerlerle karşı çıkmaktır" (Dackerman,2015). Serigrafi baskı tekniği ile kendisinin ve döneminin gerçekliğini çarpıcı bir şekilde ifade eden sanatçı tüm dünyada ses getiren önemli sanatçılardan biri olmuştur.

Bir ressam ve baskıresim sanatçısı olan Jim Dine, resimlerinde aletler, sebzeler, cüppeler, kalpler ve kravatlar gibi nesneler kullandığı için dönemin Pop Art sanatçıları arasında gösterilmiştir. İlk baskıları sayfanın ortasına konumlandırdığı tek nesnelerdir ve bunları otoportre olarak yorumlamıştır. Dine, duygularının ve deneyimlerinin otobiyografik görsel bir yansıması olarak çevresinden ve kişisel gündelik nesneleri kullanmıştır (Hanna, 1988).

Resim 7. Jim Dine, Vegetables, Kolaj ve Litografi Baskı, 1969 Bağlantı (7, 2020)

Dine, 1969 tarihli sekiz parçadan oluşan "Sebzeler" serisinde domates, soğan, marul, havuç ve patlıcan gibi sebzelerin fotoğrafik görüntülerinden oluşmaktadır. Sebzelerin yanına, onların tanımlamasını belirten yazılar varken, bazılarında isimlerini alternatif kelimelerle tanımlamıştır. Bir soğanın yanındaki "patlıcan" gibi. Dine, kelime ve anlam arasındaki keyfi ilişkiyi abartarak yansıtmıştır (Dackerman,2015). Pop Art akımı ile benzeşen tekrarlama ve devamında aşırı kullanılan kelime ve görsellerin tüketilip değersizleştirilmesi ön plandadır. Nitekim konularını açıkça ve anında tanımlanabilecek şekilde sunmuştur. Nesnelerin kimlikleri belirlendikten sonra doğaçlama yapmakta ve onları adım adım dilediği gibi özgürleştirmiştir. Dine'nın bir seri resimlerinde kullandığı alet figürlerini kendisi ile özdeşleşmiştir ve bir söyleyişisinde: "Bunun herhangi bir konu kadar iyi bir konu olduğunu düşündüm ve ailemle birlikte araçlarla büyüdüm. Onları her zaman arzu nesneleri olarak ilişkilendirdim" (Coldwell,2017). Sanatçının serigrafi tekniği ile oluşturduğu bir çok eseri mevcuttur. Kullandığı imgelerin tekrarı, parlak renkleri ve net çizgisel tarzı ile Andy Warhol'a benzetilmektedir. Andy Warhol ile farklılaşan yönü ise eserindeki nesneler ile bir bağ kurarak aile ilişkileri veya çocukluk dönemi ile ilişkilendirmesidir. Pop Art'ın popüler olanla ilgilendiği yerde Dine, tarihiyle bağlantı kurarak daha derin anlam düzeyleri ifade ederek kontrast bir anlatım dili oluşturmuştur.

Resim 8. Richard Hamilton, Interior, Serigrafi Bakı, 1964–5 (Bağlantı 8, 2020)

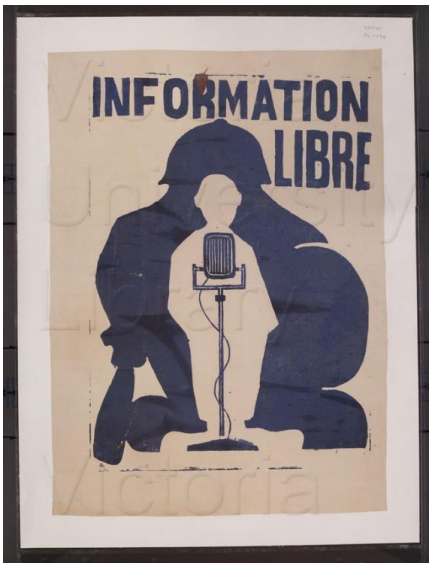
Hamilton, 1950'li yılların başlarında içinde bulunduğu grup ve fikirlerle kitle kültürü, kent yaşamından görüntüleri reklam tekniği olan serigrafi baskı ile üretmiştir. Bu eserler daha sonra ortaya çıkacak olan sanatçılara esin kaynağı olmuştur. Richard Hamilton ve eserleri kitle iletişim araçlarının kendisine sunmuş olduğu faydalar ile birlikte beslenerek büyük bir etki yaratmıştır. Eserlerinde vermiş olduğu verdiği mesajlar çağdaşları ile hissedilir ölçüde farklılıklar göstermektedir. Hamilton, Pop Art akımın bütün özelliklerini içerisinde barındıran, toplumsal etkileri ve tüketim kültürüne dikkat çeken eserleri ile ön plana çıkmış bir sanatçıdır (Duran,2016,211). Eserlerinde çoğunlukla fotomontaj ve kolaj gibi teknikleri uygulamıştır. Bunun yanı sıra fotograf üzerinde müdahalelerde bulunarak eserler üretmiştir. Hamilton'un sanata yaklasımı, bir ressamın duygusal yaklasımından ziyade, bir mühendis gibi hesaplı yaklaşımlara benzemektedir (Öğüt,2008,102).

Pop Art'ın Gelişiminde Serigrafi Baskı Tekniğinin Etkisi

Serigrafi baskının teknolojik imkanların gelişmesi ile profesyonel anlamda kullanımı Pop Art akımının ortaya çıkış dönemleri ile aynı zamanlara denk gelmektedir. Pop Art'ın temel prensiplerinin üretim, tekrar ve çoğaltımla ilintili olması ve bu amaç doğrultusunda teknik açıdan en etkili temsil yönteminin serigrafi baskı olması nedeniyle dönem sanatçıları tarafından sıklıkla tercih edilmiştir. Ayrıca Pop Art sanatçıları üretimlerinde kullandıkları imgelerin çoğunlukla fotografik görüntülerden oluştuğu ve aktarım aşamasında büyük imkanlar sağladığı için de serigrafi tekniğini tercih ettikleri söylenebilir.

Pop Art'ın yaşandığı dönemde serigrafi baskı en popüler zamanlarını yaşamıştır. Yaşam standartlarının artması, albenili renkli görüntülerin cazibesi ve popüler yüzlerin posterleri ile bu sanatın tanınmasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. İlgi uyandıran baskılar sayesinde baskı atölyeleri artmış ve endüstriyel alanda zaten yoğun bir şekilde kullanılan serigrafi baskı artık sanatçılarında ilgisini çekmiştir. Bu dönemde sanatçıların ilgisini çekmesinin nedeni, dönemin sanatsal yaklaşımlarının görsellik anlayışına uygun düşmesi olmuştur. Dikkat gerektiren ve daha karmaşık olan litografi ya da gravürün aksine; parlak, keskin sınırlara sahip ve büyük ölçekte fotoğrafik etkilerin, daha canlı bir biçimde elde edilebildiği serigrafi tekniğinin popülaritesi giderek artmıştır. Reklamlar, çizgi romanlar, ünlüler gibi konulara olan düşkünlüğü ile tanımlanan ve üretim ve çoğaltmayla yakın ilişki içinde olan Pop Sanat'ın serigrafi baskı üzerinde etkisi büyüktür. Bir önceki jenerasyon tarafından; tıpkı ticari ürünler gibi çoğaltılabilmesi ve sanatçı eli ile eserin arasına kalıbın girmesi gibi özelliklerinden dolayı rağbet görmemiş olan serigrafi baskı, Pop sanatçılarının onun bu özelliklerini sömürürcesine kullanması ile ayrıcalıklı bir konuma gelmiştir. Gündelik objelerin sanat alanı içerisinde kullanılması ve fotoğrafın doğrudan veya serigrafi tekniği kullanılarak resme eklenmesi, pop sanatçılarının ifade biçimlerini etkilemiştir (Korkmaz, 2017).

Mayıs 1968'de Paris'te Atelier Populaire adı altında öğrenci-işçi ayaklanmaları meydana gelmiştir. Bu ayaklanmada baskı atölyesi kurulmuş ve Mayıs 1968 olaylarında ses getiren afişler tasarlanıp el tezgâhlarında basılmıştır. Bu atölyede tasarlanacak afişler topluluklarca tartışılıp tasarlandıktan sonra da serigrafi veya litografi gibi baskıresim teknikleri ile basılıyordu. Bu yaşanılan dönemin görsel belleğini oluşturan afişler üretilmiş ve Paris sokaklarını Mayıs ayı boyunca süslemiştir. Bu afişlerde kullanılan sarsıcı grafik tasarımlar ve kara mizahlı dil ayaklanmaları temsil etmektedir (Limon,2011,77).

Resim 9. Information Libre, Serigrafi Baskı, 76 x 55 cm. 1968 (Bağlantı 9, 2020)

Resim 10. Vive nos FAC Denfert : Mon sang vertical, Serigrafi Baskı, 62 x 50 cm. 1968 (Bağlantı10, 2020)

1968 yılında Fransa'da öğrencilerin aşırı tüketime, kapitalizme, geleneksel kurumlara ve değerlere isyan etmesiyle başlayan Atelier Populaire, çok sayıda işçinin greve gitmesiyle birlikte sokaklarda çatışmalar meydana gelmiştir (Considine, 2015). Posterlerin çoğunun grafik analizi yapıldığında etkili görüntü ile kısa metinler arasında güçlü bir tutarlılık olduğunu göstermektedir. Basitleştirilmiş çiziler, harfler ve renkler tek tiptir. Afişlerin temel amacı, kullanılan mizah ve çok sert eleştiriler ile güçlü bir izlenim vermektir (Fatta, 2020,5).

İşgal altına alınan fabrikalarda ve yeni kurulan serigrafi atölyelerinde tekniği yaygınlaştırıp etkili kullanım sağlanması için serigrafi baskı sürecinin adımlarını detaylı anlatan talimat broşürleri dağıtılmıştır. Atelier Populaire'i kuran öğrenciler, Pop Art'a özgü resim tekniklerinden olan serigrafi baskıyı yoğun bir şekilde kullanmıştır. Bir kriz anında olayın fotoğraflarını kullanarak, kitle iletişimini isyan imgelerine dönüştürmeyi serigrafi tekniği ile başarmışlardır. Pop Art ve kitle iletişim aracı olarak afişler ile hem estetik hem toplumsal hiyerarşilere meydan okumuştur (Considine, 2017).

Guy de Rougemont, Atelier Populaire'e serigrafi baskı tekniğini tanıtan ve öğreten kişidir. Afişlerde, fabrikaların çalışma koşulları, gençlik sorunları, sendikal özgürlükler, ırkçılığa ve faşizme karşı mücadele, eğitim, kadın, çocuk ve medya gibi daha bir çok toplumunun temel yapı taşlarını oluşturan değerlerin uygulanışında yaşanılan aksaklıkları ele almıştır. Gündelik yaşam içerisinde yaşanılan herhangi bir sorun ve bunun göstergeleri sanatsal kaygılarla aktarılmıştır. Bu tüm yönelimler doğrudan siyasi üretimler ortaya koymamıştır. Ancak gelenekselleşmiş sanat üretim biçimlerine daha farklı yaklaşımlar getirerek, yeni uygulamalar ile dönemin muhalif atmosferine uyum sağlamıştır (Gürdaş, 2015).

Sonuç

Pop Art'ın yaşandığı dönemde serigrafi baskı en popüler zamanlarını yaşamıştır. Yaşam kalitesinin artması ile Amerika kültürünün cezbedici ve albenili renklerinin yanı sıra popüler yüzlerin posterlerinin kullanımı serigrafi baskıyı tercih edilebilir konuma getirmiştir. Bu bağlamda endüstriyel üretim ve sanatsal üretimin iç içe geçtiğini söyleyebiliriz. Gündelik objelerin sanat alanı içerisinde kullanılması ve fotoğrafın doğrudan veya serigrafi tekniği kullanılarak resme eklenmesi, pop sanatçılarının ifade biçimlerini etkilemiştir. Ayrıca serigrafi baskının, çoğaltılabilme özelliği, Pop Art'ın mekanik çoğaltım felsefesi ile uyum içindedirler.

Serigrafi baskı, popüler kültürün çarpıcı renkleri ve ikonik figürleri ile ortaya çıkan Pop Art'ın yüzü olmuştur. Endüstride geleneksel ve dekoratif uygulamaları olan serigrafi baskı tekniği Andy Warhol'un yeni ve estetik uygulamalarıyla sanat dünyasında hayat bulmuştur. Warhol serigrafi tekniği ile ürettiği eserlerinde popüler kültürün tüketim ürünlerini, ünlü sanatçıların portrelerini, kimi zaman izleyicisini rahatsız eden dehşet

verici konuları, kimi zaman da hayvanlar, bitkiler gibi zararsız ve keyifli görüntüleri kullanmıştır. Warhol, yeni bir görüntü üretmeden, zaten üretilmiş olanı yeniden üretip tekrarlayarak kitlesel üretime karşı sergilediği tutumunu serigrafi tekniği ile de göstermektedir. Sanatçı tüm cüretkârlığı ile dönemin en etkili ve ses getiren sanatçısı olmuştur. Ayrıca, eserlerinde kullandığı fotografik imgeleri oluştururken serigrafi tekniğine başvurması kendi sanatının içeriğini ve felsefesini tamamlayan bir anlayışa sahiptir. Mekanik çoğaltım yöntemlerine olan ilgisi, tekrar meselesi ve sanatçının makineleşme isteği serigrafi baskı tekniğine karşı duyarlılığını arttırmıştır. Serigrafi tekniğinin tüm imkanlarını sonuna kadar kullanarak da tekniğin gelişimine çok büyük katkılar sağlamıştır. Andy Warhol'un yanı sıra Richard Hamilton, Robert Rauschenberg, Roy Lichtenstein,Rahibe Corita Kent ve Jim Dine gibi isimlerinde Pop Art döneminde yaptıkları serigrafi baskılar ile önemli katkıları olmuştur. Richard Hamilton, kitle kültürü, kent yaşamından görüntüleri ve reklam tekniklerinden yararlanarak eserlerini üretirken, Robert Rauschenberg de farklı teknikler ile her çeşit materyali kullanarak deneysel çalışmalar yapmıştır. Kompozisyona dahil ettiği nesneleri yine de belli bir düzene gore yan yana getirerek, medya endüstrisinin mekanik yeniden üretimine karsı koymayı amaçlamıştır. Rahibe Corita Kent ise baskılarında kullandığı dini sözler, parlak renkler, basit formlar ve modern popüler kültürü benimseyen Katolik Pop Art'ın en önemli isimlerindendir. Serigrafilerinde reklam sloganları ve billboard motiflerini kullanarak modern kültürün gizli kalmış güzelliğini göstermeye çalışmıştır. Jim Dine'de yine aynı şekilde resimlerinde gündelik hayatın en sıradan nesnelerini kullanarak belirli bir nesneyi tekrarlaması ve devamında aşırı kullanılan kelime ile görsellerin tüketilip değersizleştirilmesi amaçlanmıştır. Bütün bu sanatçıların Pop Art dönemi içinde önemli yerleri vardır. Aynı zamanda siyasi ve toplumsal açıdan olaylarda konu ile ilişkili ve istenilen sayıda iş üretme imkânı veren serigrafi baskı özgün ve çarpıcı bir anlatım dili oluşturmak için kullanılmıştır. Serigrafi baskı tekniğinin, ideolojilerin aktarımında ve çoğaltılarak geniş kitlelere duyurulmasında önemli katkıları olmuştur. Bu tekniği endüstiyel kullanım alanının haricinde kullanmak, siyasi ve isyanı tetikleyen sorunlarını sanatsal kaygılar güderek çeşitli imgeler ile aktarımını sağlamak, serigrafi baskı tekniğine karşı farkındalığının oluşmasında etkili olmuştur. Atelier Populaire bu bağlamda Pop Art'ı ve serigrafi baskıyı da içerisinde barındıran siyasi olaylardan biridir.

Sanatçıların kendilerini bu tüketim kültüründe en iyi ifade aracı olarak serigrafi baskıyı tercih etmeleri tesadüfi olmamıştır. Serigrafi baskı tekniği görsel imajların resime aktarılmasında, local renklerin izleyicinin ilgisini çekmesinde, yazı, rakam, sembol gibi biçimlerin rahatlıkla aktarımda ve seri üretim imkanı ile Pop Art dönemi sanatçıları için vazgeçilmez bir teknik olmuştur. Pop Art döneminde sanatçıların, sanatsal üretimlerinde serigrafi baskı tekniğini kullanmaları, sanatsal yaklaşımlarının görsellik anlayışına uygun düşmesinden kaynaklanmaktadır. Hemen hemen bütün Pop Art sanatçılarının serigrafi baskı tekniğini uygulaması ile bir popülerlik kazandırıp, gelecekte bu tekniğe karşı farklındalık oluşmasına neden olmuştur. Çoğunlukla endüstriyel baskı çeşidi olarak varlığını sürdüren serigrafi baskının, sanat alanında da varlığını kabul ettirmesi Pop Art dönemi sanatçıları sayesinde olmuştur.

Sonuç olarak Pop Art ve serigrafi baskı, kendi gelişim süreçlerinde her ikisi de birbirlerine ivme kazandırmıştır. Sanatsal üretimlerde kullanılan serigrafi baskı tekniği, kendi gelişimini de Pop Art dönemi sanatçıları ile zirveye taşımıştır. Sanat akımı ve bir teknik birbirleri ile bütünleşen, ayrı düşünülemeyen bir hal almıştır. Nasıl ki yağlı boya resim tekniğinin keşfi ve mükemmel derece uygulanışı Rönesans döneminde hayat bulduysa, yakın tarihli Pop Art akımının varlığını benimsetmesin de serigrafi tekniğinin katkısı büyük olmuştur. Sanat akımları içerisinde serigrafi tekniğinin bu denli anlam kazanması özgün baskıresimin gelişmesi açısından da oldukça önemlidir. Kısaca, Pop Art'ın içinde bulunduğu koşullara ve sanatsal üretimlere uygun olarak aranan sanatsal karşılık serigrafi tekniği ile özdeşleştirilmiştir ve yaygın kullanımı sayesinde bugün ki konumlarını sağlamlaştırmışlardır.

Kaynaklar

Antmen, Ahu. Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık. 2013

Burns, Jefrey M. " 'Be of Love (a Little) More Careful': Sister Corita, Father Bob, Love, and Art." U.S. Catholic Historian 19.3 (2001): 67–79.

Cengiz, Erdal. "Popüler Kültür ve Sanat". Cyprus International Universty. 16-64, (2010) 7-14

Ceylan, Elif, Asena. Pop-Art Akımının Özgün Baskı Atölye Dersinde Öğrenci Çalışmalarına Etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2016.

Coldwell, Paul. Jim Dine – Printmaking and the Tools of his Trade. Print Quarterly. 33 (2), (2017) 177-188

Considine, Liam. "Screen Politics: Pop Art and the Atelier Populaire", Tate Papers, (2015) no.24

Considine, Liam. "68 Afişleri: Atelier Populaire'de Pop Art'ın Siyasileşmesi" (Terzi, Akın, Çev.) Skopdergi-(2017). Sayı 11

Dackerman, Susan. Corita Kent and the Language of Pop. Yale University Press, 2015.

Duran,Yasemin. Pop Sanat Bağlamında Richard Hamilton.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.2016.

Esmer, Hayri. "Baskıresimde Deneysel Arayışlar" http://hayriesmer.com/makale/baskiresimde-deneysel-arayislar/53?ln=tr sayfasından erişilmiştir, 2014.

Francesca Fatta. The visual culture of the images of the revolt (1968/1977). Disegnarecon. 13/ 24 - June 2020

Fineberg, Jonathan. "1940'dan Günümüze Sanat" (S. Atay & S. Eskier, Çev.) İzmir: Karakalem. 2014.

Grabowski, Beth. ve Fick, Bill. Print-Making. London: Laurence King Puplishing Ltd, 2009.

Gürdaş, Bora. 1960'larda Türkiye'de Siyasi ve Toplumsal Değişimler Bağlamında Görsel Kültür. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2015.

Hanna, Ayn. Objects as Subject: Works by Claes Oldenburg, Jasper Johns, and Jım Dıne. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Colorado: Colorado State University, Fine Arts. 1988.

Heller, Jules. "Printmaking Today" USA: Holt Rinehart and Winston, 1972.

Kılınçeri, Ülkü. Serigrafi Baskı Tekniği ve Eğitimde Kullanım Alanları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2004.

Korkmaz, İbrahim. Baskıresim ve Pop Sanat. Etkileşimi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2017.

Limon, Birsen. Çağdaş Özgün Baskı Resim Sanatinda Politik Söylemler. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

Mara, Tim. "Screen Printing", Thomas and Hudson, London: Miles, M.B., 1979.

Öğüt, Çağdaş, Gül. Popüler Kültürün Toplumsal Etkileri ve Pop Sanat. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2008.

Osterwold, Tilman. Pop Art. Köln: Taschen, 2003.

Pekmezci, Hasan. "Tüm Yönleriyle Serigrafi" Ankara: İlke, 1992.

Şençalar, Bora. Andy Warhol, Pop Art ve Fotoğraf Ilişkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019.

Yasak, Defne. İngiliz ve Amerikan Pop Art'larının Karşılaştırılması ve Türkiye Pop Art Yansımaları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul :Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Yayman Ataseven, Serpil . "Andy Warhol'un Resimlerinde Popüler Kültürün Etkisi". Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi 9 / 16 (Ekim 2017): 288-297 .

Yıldız, Erol, Murat ve Aslan, Murat. "Disiplinlerarası Etkileşimlerin Baskıresim Sanatına Yansımaları" Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 43, (2019), 3153-3161.

Yılmaz, Mehmet. "Modernizmden Postmodernizme Sanat" Ankara: Ütopya, 2006.

Yücel, Adem. "Andy Warholl Çalışmalarının Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi". Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9(1), (2019), 1-10.

İnternet Kaynakları

Bağlantı 1: https://gaiadergi.com/richard-hamilton-bugunun-evlerini-denli-farkli-denli-cazip-kilan-nedir/ (Erişim tarihi: 11.09.2020)

Bağlantı 2: : https://www.wikiart.org/en/andy-warhol/mick-jagger-2 (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 3: https://www.bbc.co.uk/programmes/p02b36hy/p02b370s (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 4: https://www.wikiart.org/en/robert-rauschenberg/kennedy (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 5: https://images.masterworksfineart.com/lichtenstein4908.jpg (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 6: https://www.kcet.org/shows/artbound/the-poster-art-of-sister-mary-corita-kent (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 7: https://www.artsy.net/artwork/jim-dine-vegetables (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı 8: https://www.tate.org.uk/art/artworks/hamilton-interior-p04250 (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı9::https://digitalcollections.vicu.utoronto.ca/RS/pages/search.php?search=special%3Aparis+posters&order_by=relevance&sort=DESC&archive=0&k=&restypes=&go=prev&offset=0 (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Bağlantı10:https://digitalcollections.vicu.utoronto.ca/RS/pages/search.php?search=special%3Aparis+posters&order_by=relevance&sort=DESC&archive=0&k=&restypes=&go=prev&offset (Erişim tarihi: 11.08.2020)

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

THE THE IMPACT OF SCREEN PRINTING TECHNIQUE ON THE DEVELOPMENT OF POP ART

Buse KIZILIRMAK
Murat ASLAN

After the Second World War, the consumption styles that differed with the radical changes that took place in all areas of art and life, led to the Pop Art movement. Pop Art, born as a stance against Dadaism and Abstract Expressionism, has created its own existence by adding an artistic meaning to ordinary objects of daily life. Pop Art movement, which emerged in England with the influence of mass media, started to show itself in America simultaneously and famous artists of the period used ordinary objects that were a part of their daily life in their artistic productions. It will not be coincidental that they prefer the serigraphy printing technique intensely as an artistic expression tool that will support their composition consisting of unit repetitions. In addition, political and social events played a role in the effects of serigraphy in the development of Pop Art. Serigraphy printing, which is related to ideology and allows to produce the desired number of works, was preferred to create an original, effective and striking expression language. In this research, the effects of the screen printing technique on the development of Pop Art aimed at this extent have been examined in a general framework.

Keywords: Pop Art, consumer culture, screen printing